

Я. В. Кудря,
асистент кафедри економіки підприємств та інвестицій,
Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту
Національного університету "Львівська політехніка"

ПРИНЦИПИ І СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЯМИ В МАШИНОБУДУВАННІ: СУТЬ, ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК, ЗНАЧЕННЯ

Обґрунтовано актуальність і роз'яснено пріоритетність проблеми суті, взаємозв'язку й значення принципів і системи управління некорпоративними та інтегрованими акціонерними структурами на прикладі корпорацій. Установлено і проаналізовано характеристики нормативних документів регламентації правового й економічного статусів принципів корпоративного управління (ПКУ). Виділено "материнські ПКУ". Окреслено особливості та спільні недоліки ПКУ для країн світу. Відображено етапи становлення, функціонування і розвитку корпоративних відносин в Україні. Наведено специфічні моменти вітчизняної моделі управління корпораціями в машинобудуванні держави.

Had been given the new meaning of the principles and models of joint-stocks control of Ukrainian mashinebuilding. Had been researched at the base of difference science methods theoretical and practical meanings of it at joint-stocks control of national mashinebuilding etc.

Ключові слова: машинобудування, корпорація, принцип управління корпорацією, система управління корпорацією, модель управління корпорацією.

Key words: mashinebuilding, joint-stock company, princep of joint-stocks control, system of joint-stocks control, model of joint-stocks control.

ВСТУП

Формування сучасних механізмів управління інтегрованими акціонерними структурами вимагає не лише узагальнення і вдосконалення світових управлінських здобутків. Необхідно постійно формувати, використовувати прогресивні вітчизняні системи філософських, загально- та метатеоретичних фундаментальних уявлень, характерних для визначення етапів практичного розвитку управління ними за видами економічної діяльності держави. Так, наприклад, важливе значення набувають суть, взаємозв'язок та значення принципів і системи управління корпораціями в машинобудуванні, що й визначає актуальність теми.

Питанню суті, взаємозв'язку та значенню принципів і систем управління інтегрованими акціонерними структурами присвячено доробки В. Андронова [1, 2], А. Воронкової [3], В. Гриньової [4], О. Кузьміна [14] та інших [5—13, 15]. Так, у доробках [1—15] значну увагу приділено: висвітленню поглядів на сутність питання; дослідженню ретроспективи, сучасних здобутків і перспектив за питанням; наведенню диференційних т.з., розробленню загальних та спеціальних рекомендацій й пропозицій з його вирішення тощо. При цьому у доробках [1—15] не достатньо обумовлено питання суті, взаємозв'язку й значення принципів і систем управління корпораціями в машинобудуванні. Інакше, існує потреба у його глибшому аналізі і розвитку в контексті світових здо-

бутків реалій України в управлінні корпораціями в машинобудуванні, що ще раз підкреслює актуальність теми.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є інформаційно-наукове роз'яснення теми суті, взаємозв'язку й значення принципів і систем управління корпораціями у державі та світі. Основною ціллю статті є проведення аналізу суті, взаємозв'язку й значення принципів і систем управління корпораціями на прикладі машинобудування України та світу. Головними завданнями статті є: встановлення характеристик й аналізування нормативних документів регламентації правового і економічного статусів ПКУ; виділення "материнських ПКУ"; вичленування спільних особливостей та недоліків ПКУ; відображення етапів становлення, функціонування і розвитку корпоративних відносин в Україні; оприлюднення специфічних моментів вітчизняної моделі управління корпораціями в машинобудуванні держави тощо. Провідними методами наукового дослідження, які використовувалися автором в ході роботи є аналізу, порівняння, конкретизації, ідеалізації і узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Досягнення вершин у розвитку різновидів організаційно-правової форми підприємницької діяльності в

Таблиця 1. Характеристика нормативних документів регламентації правового і економічного статусів ПКУ на прикладі машинобудування

№п/п	Перелік авторів	Форми подання	Мета розроблення і короткий зміст
1.	Організація Економічного Співробітництва і Розвитку	Звід принципів	Роз'яснення проблем, що регулюються національними стандартами, підвищення ролі інвесторів (акціонерів) в управлінні підприємствами. Пропагує захист корпоративним управлінням прав акціонерів підприємств, однакове ставлення до них, включаючи дрібних і зарубіжних, визнання передбачених законом прав зацікавлених осіб й співробітництво між компаніями та зацікавленими особами у створенні добробуту, робочих місць, фінансової стабільності суб'єктів господарювання інше.
2.	Міжнародна мережа з корпоративного управління	Звід принципів	Постійна організація доходів акціонерів підприємств з забезпеченням довгострокової життєздатності компаній через ефективне управління і врахування інтересів зацікавлених осіб. Пропагує надання достовірної, адекватної, своєчасної інформації, що забезпечує акціонерам підприємств реалізацію їх прав власності, дотримання права власників голосувати, одна акція – один голос, підпорядкування Ради директорів і Спостережної ради акціонерам компанії, переобрання членів органів управління на регулярній основі інше.
3.	Європейський Банк Реконструкції і Розвитку	Звід взаємовідносин	Встановлення взаєморозуміння між підприємствами, орендаторами і інвесторами при прийнятті управлінських рішень щодо надання кредиту чи вкладення промислового капіталу через впровадження раціональних ділових норм у практику. Пропагує встановлення взаємовідносин підприємств з клієнтами на довірі, що базується на незмінно високій якості товарів і послуг за конкурентоспроможними цінами, гласність у зв'язках з ними, надання їм достовірної інформації про продукцію, врахування всіх аспектів обслуговування останніх, довгостроковість зв'язків інше.
4.	Конфедерація Європейських Асоціацій Акціонерів	Звід рекомендацій	Покращення правової, інституційної, регуляторної бази корпоративного управління підприємств. Пропагує головною метою підприємств максимізацію вартості цінних паперів акціонерів компаній, прийняття управлінських рішень, що мають суттєвий вплив на суб'єкти господарювання через їх затвердження на зборах власників, регулювання процесів злиття і поглинання через розкриття інформації, яка може мати вплив на ціну акцій таких інше.
5.	Інститут Корпоративного Бізнесу США	Звід стандартів	Максимальна відкритість і справедливість процесів корпоративного управління підприємств. Пропагує включення до звітності підприємств вимог щодо зобов'язань перед його акціонерами, нагляд за рівнем оплати праці керівників компаній тощо.

син підприємств є недоторканістю й захищеністю здебільшого прав акціонерів компаній. За характером і суттю демократія у діях учасників корпоративних відносин підприємств є комплексним принципом, результатом його реалізації виступає залучення значних інвестицій у ефективний розвиток корпорації. Принцип демократії забезпечує результативне додання проблеми непрозорості управління корпораціями, що перешкоджає ринково адекватному інвестиційному розвитку підприємств тощо.

Орієнтиром у визначенні національних ПКУ для ЄС є, перш за все, стандарти до управління корпораціями у США. Такий факт пояснюється тим, що США є колыскою та яскравим еталоном і прикладом ефективного стрімкого розвитку корпорацій й корпоративного управління підприємств. Отже, ПКУ у

Україні та світі, що представляють й відносяться до інтегрованих акціонерних структур, у тому числі і корпорацій в машинобудуванні держави, є імовірним тільки на основі застосування адекватних методик управління ними. Однією з таких є принципи корпоративного управління (ПКУ), оскільки результати їх участі створюють повноцінні ринково адекватні умови для ефективної еволюції національних фондових ринків. Останні є фундаментом становлення і функціонування корпорацій. Відтак і корпоративного управління підприємств.

Грунтуючись на результатах аналізу світової практики управління підприємствами, що представляють й відносяться до інтегрованих акціонерних структур, виділяємо фундаментальні ПКУ. Ними є: справедливість, обґрунтованість, пропорційність у мотивуванні, демократизм, збалансованість, дисципліна, інформаційна прозорість, активність тощо. Як видно з табл. 1, ПКУ розробляються декількома головними міжнародними фінансово-економічними організаціями і висвітлюються у вигляді відповідних нормативних документів.

При цьому у теоретико-практичному значенні найбільш пріоритетним для корпорацій автор вважає принцип демократії у діях учасників корпоративних відносин підприємств. Так, управління корпораціями є динамічним процесом, ефективність якого детермінується тенденціями у змінах факторів зовнішнього і внутрішнього середовищ виробничо-господарської діяльності підприємств. Інакше, його структура та ефективність постійно змінюється під прямою чи опосередкованою дією цих факторів. Тому одним з елементів, який систематично збалансовує результативності менеджменту діяльністю корпорацій, є саме демократія у діях учасників корпоративних відносин підприємств.

Демократія у діях учасників корпоративних відно-

США, відтак і в ЄС, носять еволюційний характер, а їх провідними об'єктами є інвестори (акціонери), конкретні проблеми управління корпораціями в машинобудуванні світу, які регулюються національними стандартами. Вони удосконалюються шляхом доповнення та перегляду в процесі еволюції національних систем корпоративного управління, їм притаманна тенденція постійного покращення. При цьому основною метою удосконалення ПКУ у США і ЄС вважається необхідність формування й розвитку глобальної моделі корпоративного управління підприємствами. Підґрунтям для становлення глобальної моделі корпоративного управління підприємствами є реалізація програм, котрі впровадять у світову практику управління корпораціями в машинобудуванні світу універсальні стандарти та норми для менеджменту їх діяльності. У свою чергу, вони забезпечують якість національним системам корпоративного управління. Це гарантує високий рівень демократії в управлінні корпораціями.

Об'єм і сутнісно-змістовна характеристика вище зазначеної інформації є достатньою умовою для виділення дисертантом так званих "материнських ПКУ". Вони слугують класичною основою для розроблення всіх без винятку відповідних національних систем корпоративного управління світу. Отже, серед них розрізняємо:

- 1) максимальна реалізація виробничо-соціальних інтересів акціонерів підприємств;
- 2) сприяння повномірному дотриманню прав акціонерів іншими учасниками корпоративних відносин підприємств;
- 3) добровільне, повне й чітке розкриття соціально-економічної інформації менеджментом підприємств іншим учасникам корпоративних відносин компаній;

4) гнучкість контролювання і регулювання акціонерами підприємств діяльності вищих керівних органів компанії;

5) забезпечення автономної і незалежної від різних учасників корпоративних відносин компанії діяльності спостережних органів підприємств;

6) повноцінна діяльність всіх учасників корпоративних відносин підприємств в управлінні компаніями.

Узагальнюючи результати аналізу суті національних ПКУ США, Японії, країн ЄС, виділяємо спільні для них особливості, які є одночасно і їх головними недоліками. По-перше, перелічені мають загальний характер. По-друге, розглядають лише вкрай важливі складові світових системи корпоративного управління та SKU різновидами організаційно-правової форми підприємницької діяльності, що представляють й відносяться до інтегрованих акціонерних структур. По-третє, у країнах постсоціалістичного табору вони не здобувають практичного значення через відсутність відповідної законодавчо-нормативної бази їх ратифікації. По-четверте, суть прав власності спрямовується на протидію управлінським рішенням, ціллю яких є досягнення власних інтересів менеджменту. По-п'яте, не дають змоги широкого використання знань, навиків, досвіду учасникам корпоративних відносин підприємств без права голосу. По-шосте, формують тільки загальну уяву щодо управління акціонерними відносинами у підприємств. По-сьоме, відсутні рекомендації безпосередньо щодо планування, організування, мотивування, контролювання і регулювання діяльності учасників корпоративних відносин підприємств, безпосередньо самих компаній. По-восьме, недостатньо охарактеризовують нормативний й поведінковий аспекти управління акціонерними відносинами у підприємств. По-дев'яте, обмеженість кола заходів ведення конструктивного діалогу між різними учасниками корпоративних відносин підприємств. По-десяте, потребують передбачення можливості здійснення не так документарної, як безпосередньо прямої вербальної ко-

мунікації між учасниками корпоративних відносин підприємств тощо.

Що стосується питань ПКУ в Україні, їх сутності і ролі для управління різновидами організаційно-правової форми підприємницької діяльності, що представляє й відноситься до інтегрованих акціонерних структур, зокрема машинобудуванні держави, то відповіді на них знаходимо у доробку [12]. Крім того, сьогодні на теренах України існують необхідні доробки [3—11, 13—15], які з наукового і практичного аспектів висвітлюють різноманітні погляди на проблему вітчизняних ПКУ. Тому автор вважає недоцільним подальший теоретико-практичний аналіз суті українських ПКУ і погоджується з головними висновками за результатами досліджень, що відображені у доробках [3—11, 13—15].

Отже, ПКУ здійснюють вплив на діяльність учасників

Таблиця 2. Порівняння характеристик міжнародних МУК на прикладі машинобудування

№п/п	Перелік параметрів аналізу	Перелік типів моделей		
		Аутсайдерська	Інсайдерська	Змішана
1.	Сутність	Широкое представництво індивідуальних і незалежних акціонерів, велика роль ринку фіктивного капіталу, наявність значної кількості інвестиційних й комерційних банків, чіткої законодавчої бази інше.	Ключова роль банків у представництві і контролі на рівні всіх компонентів корпоративного управління й фінансування, структура управління на основі контактів банків та підприємств інше.	Ключова роль відводиться банківському і міжкорпоративному контролю й представництву, законодавство підтримує групу об'єднаних компаній інше.
2.	Учасники процесів менеджменту діяльності підприємств	Акціонери, рада директорів, менеджери, фондовий ринок, уряд інше.	Банк, правління, спостережна рада, працівники інше.	Ключовий банк, фінансово-промислова мережа, афілійовані акціонери, правління, уряд інше.
3.	Структури володіння цінними паперами підприємств	Переважа індивідуальних і інституціональних інвесторів інших.	Переважа банків і корпорацій, фінансові інститути контролюють значну кількість акцій компаній інших.	Переважа афілійованих банків і компаній, значну частку акцій контролюють фінансові інститути, представництво зовнішніх акціонерів незначне інших.
4.	Моніторинг діяльності підприємств	Ринковий, що реалізується через функції ринку фіктивного капіталу інших.	Банківський на постійній основі інших.	Банківський, міжкорпоративний інших.
5.	Форми фінансування (акціонування) діяльності підприємств	Дистанційна, з перевагою внутрішніх джерел акціонування інших.	Опосередковане, на основі контролю за прийняттям інвестиційних рішень, значна частка банківського капіталу серед джерел фінансування інших.	
6.	Структури рад директорів підприємств	Двопалатна рада, спостережна рада призначає й розпускає правління, затверджує рішення керівників інше.	Складається з внутрішніх учасників, держава має свого представника інше.	Інсайдерсько-аутсайдерська
7.	Законодавчо-нормативна база регламентування діяльності підприємств	Закони штату, федеральні закони, акти комісії з цінних паперів і бірж, парламентські акти, акти колегії з цінних паперів й інвестицій інше.	Федеральні і місцеві закони, федеральне агентство з цінних паперів інше.	Тотожні англо-американській.
8.	Розкриття інформації підприємств	Квартальний, річний, піврічний звіти, що містять інформацію про директорів, власників акцій, зарплати, відомості про можливість злиття і поглинання інше.	Піврічний звіт з вказаною структурою капіталу, відомості про акціонерів, що володіють акціями, інформація про можливі злиття і поглинання інше.	Піврічний звіт з інформацією про структуру капіталу, членів ради директорів, зарплати, відомості про злиття, зміни в статуті, список найбільших акціонерів інше.
9.	Дії, що вимагають схвалення акціонерів підприємств	Обрання директорів, призначення аудиторів, випуск акцій, злиття, поглинання, зміни в статуті інше.	Розподіл доходу, ратифікація рішень спостережної ради і правління, вибори спостережної ради інше.	Виплата дивідендів, вибір ради директорів, призначення аудиторів, внесення змін у статут, злиття, поглинання інше.
10.	Виробничо-соціальні взаємини між учасниками корпоративних відносин підприємств	Акціонери можуть реалізувати своє право голосу поштою чи за дорученням, інституціональні інвестори стежать за діяльністю компаній інше.	Більшість акцій на пред'явника, банки розпоряджаються голосами власників акцій за їх згодою, неможливість заочного голосування, особиста присутність на зборах чи доручення цього права банку інше.	Компанії зацікавлені в довгострокових і афілійованих акціонерах, щорічні збори акціонерів мають формальний характер інше.
11.	Головні проблеми функціонування і розвитку підприємств	Інтереси акціонерів і керівництва не завжди збігаються інші.	При відсутності доручення на голос, банк голосує за власним інтересом, узаконені обмеження права голосу, неможливість голоувати поштою інші.	Зацікавлені в довгострокових афілійованих акціонерах, що створює перешкоди для голоування іноземних інвесторів інші.
12.	Основні інструменти розв'язання проблем підприємств	Корпоративне право через створення ради директорів інші.	Корпоративне право через створення ради акціонерів інші.	Корпоративна культура інші.

Таблиця 3. Етапи становлення, функціонування і розвитку корпоративних відносин в Україні

Мал/п	Перелік цикло-фаз	Назви цикло-фаз	Тривалість цикло-фаз у часі, роки	Ключові риси моментів становлення, функціонування і розвитку корпоративних відносин у державі	Основи негативні події, що характерні для цикло-фаз
1	2	3	4	5	6
1	I	Стародавніх часів	2 тис. до н.е.-1652	Створюються компанії до виробничо-соціальних інтересів перших осіб світу, задіяних у торгово-морських, землеробних і ремісничих об'єднаннях, використовуються принцип колективного підприємництва, обмеженої відповідальності до засновників об'єднань інше.	Існує факт широких торгових спекуляцій серед верств населення країн світу, рейдерства (піратства), неодноразового штучного порушення прав решти учасників корпоративних відносин з боку перших осіб світу інше.
2.	II	Імперіалізм	1653-1916	Функціонують і розвиваються різноманітні види компаній, спілок й об'єднань акціонерів у внутрішній та зовнішній торгівлі, сільському господарстві, промисловості, кредитно-банківській, страховій сферах інше.	Існує факт відсутності чітких методологічних рекомендацій з управління діяльністю учасників корпоративних відносин підприємств інше.
3.	III	Активне поширення рад	1917-1975	Активне селове використання і масштабіє знищення капіталістичних утворів життя у членів суспільства держави юються, впроваджується утопічні думки Т. Мора про коунізм, шквота націоналізації підприємств, колективізація, ліквідується приватна й корпоративна власність, деструкція корпоративних відносин у країні інше.	
4.	IV	Мотиваційна	1976	Дефіцит фінансових ресурсів виробничо-господарської діяльності у соціалістичних підприємств сприяє обмірковуванню доцільності використання капіталістичних методів залучення недеєтралізованих коштів фізичних і юридичних осіб у промисловість й сферу послуг держави інше.	Існує факт нелегітимності дій у всіх операціях, що пов'язані з застосуванням капіталістичних методів залучення нецентралізованих коштів фізичних і юридичних осіб у промисловість й сферу послуг держави інше.
5.	V	Ранньої історії думки	1977-1979	Повернено вивчається досвід капіталістичних країн у залученні коштів фізичних і юридичних осіб у промисловість й сферу послуг держави через випуск цінних паперів підприємствами інше.	Існує факт повного приховування інформації, що одержана за результатами використання капіталістичних методів залучення нецентралізованих коштів фізичних і юридичних осіб у промисловість й сферу послуг громадян країни інше.
6.	VI	Історії думки	1980-1984	Грунтовно аналізуються схеми випуску цінних паперів підприємствами, механізми акціонування, їх наслідки інше.	
7.	VII	Намірів	1985-1987	Пропонується проведення експерименту з акціонування суб'єктів господарювання машинобудівної промисловості держави на прикладі певних підприємств інше.	Існує факт жорсткого регламентування акціонування підприємств з боку вищих керівних органів країни, його нерівності та обмеженості (примусового стримування), високої конфідційності дій інше.
8.	VIII	Первинна емсія акцій	1988-1990	Цінні папери поширюються лише серед працівників підприємств інше.	Існує факт розгляду випусків акцій тільки способом залучення долакових фінансових ресурсів підприємствами інше.
9.	XIX	Офіційний початок процесу приватизації	1991-1994	Приймаються законодавчо-нормативні акти, які регламентують становлення, функціонування і розвиток корпоративних відносин у державі інше.	Існує факт економічної і правової недосконалості у таких законодавчо-нормативних актах, їх енергетичності, необґрунтованого механічного перенесення основних елементів законодавчої бази з інших країн світу в національну практику інше.

Закінчення таблиці 3

1	2	3	4	5	6
10.	X	Масова сертифікація приватизація	1995-1996	Робляться перші кроки в напрямку формування національного досвіду управління акціонерними відносинами у підприємств, аналізуються помилки і вади законодавчо-нормативних актів інше. Розвиваються законодавчо-нормативні акти, які регулюють діяльність учасників корпоративних відносин підприємств, аналізуються причини вчинення конфліктів між учасниками корпоративних відносин підприємств, здобувається національний досвід управління ними інше.	Існує факт фактової невалідності і некомпетентності, в ідеальності індуково-світлі програми для навчання фахових керівників і інші.
11.	XI	Інвестиційна приватизація	1997-2001	Розвиваються учасників корпоративних відносин підприємств, аналізуються причини вчинення конфліктів між учасниками корпоративних відносин підприємств, здобувається національний досвід управління ними інше.	Існує факт вимушеного і спонтанного прийняття таких законодавчо-нормативних актів інше.
12.	XII	Завершення роздержавлення економіки	2002-2004	Розробляються законодавчо-нормативні акти, які регулюють результативність взаємодії держави з іншими учасниками корпоративних відносин підприємств, приймаються вітчизняні принципи корпоративного управління, приймається Господарський кодекс інше.	Існує факт не врахування менталітету і культури українських підприємців при формуванні національної системи корпоративного управління, СУК й МУК для контролю за діяльністю учасників корпоративних відносин підприємств, формальності їх характеру і інші.
13.	XIII	Реприватизація	2005 – 2006	Усвідомлюються економіко-організаційні елементи економіки, які необхідні для розвитку конкурентного і ринково адекватного управління акціонерними відносинами у підприємств інше.	Існує факт невизначеності з механізмом розвитку національної системи корпоративного управління і СУК, МУК, невизначеного копіювання здобутків інших держав світу, низького рівня підготовки керівників для підприємств інше.
14.	XIV	Рейдерство	2007	Переглядаються й удосконалюються законодавчо-нормативні акти, які регулюють діяльність учасників корпоративних відносин підприємств інше.	Існує факт недостатньої розвиненості необхідної інфраструктури для забезпечення результативного управління акціонерними відносинами у підприємств, мейндременту діяльності компанії інше.
15.	XV	Фінансово-економічна криза	2008	Переглядаються концепції організації національної системи корпоративного управління і СУК, отже й МУК інше.	Існує факт золігично-кримінальної залякваності концепцій, що регулюють діяльність учасників корпоративних відносин підприємств і інші.
16.	XVI	Політико-владна бездіяльність	01.-03. 2009	Відсутність необхідних управлінських рішень для стабілізації діяльності учасників корпоративних відносин підприємств в умовах глобальної та політичної кризи інше.	Існує факт небажання розглядати законодавчо-нормативні акти, які регулюють діяльність учасників корпоративних відносин підприємств в умовах глобальної та політичної кризи інше.
17.	XVII	Законодавчо-нормативна депресія	04.-08. 2009	Не розглядаються і не приймаються законодавчо-нормативні акти, які регламентують й регулюють діяльність учасників корпоративних відносин підприємств в умовах глобальної та політичної кризи інше.	Існує факт нівелювання потреби розроблення і прийняття таких законодавчо-нормативних актів, повне переведення існуючих норм під корделліві цілі представників владних класів інше.
18.	XVIII	Культурний колапс	09.-10. 2009	Втрачається об'єктивні науково-прикладні здобутки за проведення управління акціонерними відносинами у підприємств інше.	Існує факт не закріплення інновацій за проведенням управління акціонерними відносинами у підприємств через створення і прийняття відповідних законодавчо-нормативних актів і інші.
19.	XIX	Соціальна руїна	11.12. 2009	У індивідуальних представників суспільства держави втрачається бажання до участі в статутах підприємств інше.	Існує факт гострої дестабілізації економіки держави, втрачається імовірність безповоротної втрати частоту статутах підприємств через їх банкрутство і інші.

корпоративних відносин різновидів організаційно-правової форми підприємницької діяльності, що представляють й відносяться до інтегрованих акціонерних структур, наприклад, корпорацій в машинобудуванні України та світу. І такий вплив реалізується принаймі через три основні вектори, які постійно взаємодіють між собою, підтвердження дії якого знаходимо у доробках [4]. Результативність взаємодії векторів детермінує характер контролю за роботою учасників корпоративних відносин та менеджментом діяльністю корпорацій, на кінець — ефективність управління підприємствами у всьому світі, зокрема й в Україні. Вони покликани реалізувати міжнародні постулати менеджменту акціонерними відносинами в підприємств у будь-якій країні. Адже результати забезпечення і протекції прав учасників корпоративних відносин підприємств слугують основою становлення, функціонування і розвитку національних систем корпоративного управління світу. Це — економічні та менеджментарні закони й фундамент для еволюції систем управління різновидами організаційно-правової форми підприємницької діяльності, що представляють й відносяться до інтегрованих акціонерних структур. Останнє актуально і для систем управління корпораціями (СУК), наприклад, в тому ж таки машинобудуванні України й світу.

Результати економічних перетворень, які відбуваються у світі і в Україні, змінюють характер міжнародних й національних ПКУ. Це відображається у вигляді становлення, функціонування і розвитку відповідних національних систем корпоративного управління, одним з елементів яких є СУК. Системи управління корпораціями є саме тією складовою національної системи корпоративного управління, на яку самостійно впливають підприємства. Від правильності їх побудови залежить результативність менеджменту діяльністю і ефективність управління корпораціями в машинобудуванні держави. Як свідчать результати аналізу доробок [1—15], у теорії і практиці управління корпораціями як різновидом організаційно-правової форми підприємницької діяльності, що представляє й відноситься до інтегрованих акціонерних структур використовуються різні системи. Це — класичні аутсайдерська, інсайдерська і змішана, що знаходять своє відображення у відповідних їм моделях управління корпораціями (МУК): англо-американській, континентальній (німецькій чи західноєвропейській), японській (інсайдерсько-аутсайдерській або кейрецу). Результати аналізу їх ознак відображаються у табл. 2.

Всі інші види МУК, зокрема й українська, є продуктами інтеграції, трансформації та адаптації світових національних систем корпоративного управління, відтак класичних СУК до специфіки країн використання. Такі системи, а отже і МУК, як правило, формуються під впливом політичних, юридичних, соціально-економічних, історичних інших чинників зовнішнього і внутрішнього середовищ виробничо-господарської діяльності підприємств.

Для України, яка переходить до ринкових відносин, аналіз світової практики розвитку МУК є однією з першочергових умов забезпечення ефективної роботи корпорацій в машинобудуванні держави. За даних обставин важливим моментом є усвідомлення учасниками корпоративних відносин підприємств недоцільності белетристичного перейняття зарубіжних МУК, наприклад російської, що актуально для нашого сьогодення. Виключаємо навіть можливість часткового перейняття деяких еле-

ментів зі всіх існуючих теоретичних і прикладних МУК тощо. Це пояснюємо тим, що у промислово розвинених країнах світу МУК формуються на добровільних засадах, поступово, тобто еволюційним шляхом. В Україні ж акціонерна форма власності здебільшого нав'язується і формується на підґрунті єдиного загальнодержавного рішення влади про приватизацію й корпоратизацію державних підприємств, що класифікуємо формою примусу. Отже, українська МУК формується революційним шляхом, і обумовлений факт є негативним моментом. Тому переймаємо тільки передовий досвід у даній царині, беремо до уваги проблеми, що виникали при створенні і розвитку означених, зважаємо на переваги й недоліки поточного, перспективного використання та результатів їх глобалізації. Тобто концепція і методологія еволюції вітчизняної МУК має докорінно різнитися з загальновідоми. Іншими словами, бути дійсно інноваційною, суто національною (з специфічними винятково та тільки для неї характеристиками), що виключає будь-яку імовірність її запозичення іншими країнами світу.

Для того щоб виділити інші головні особливості сучасної національної системи корпоративного управління України, відтак вітчизняної МУК, зокрема для її машинобудування, проаналізуємо історію становлення, функціонування і розвитку корпоративних відносин у державі. Її ключові моменти відображені у табл. 3.

На підґрунті результатів аналізу табл. 3 виділяємо специфічні моменти вітчизняної МУК для машинобудування держави, які розширюють перелік негативних тенденцій у її становленні, функціонуванні і розвитку:

1) підприємствами, здебільшого, використовується змішаний тип з наголосом на континентальний підхід. Основним і суттєвим недоліком вважаємо обмеженість кола акціонерів підприємств, відповідно, суспільного контролю за діяльністю компаній. Крім того, існує факт неможливості суміщення обов'язків, що обмежує можливість захисту виробничо-соціальних інтересів дрібних інвесторів промислового капіталу у статуті підприємств;

2) застосування методу акціонування, за якого основними власниками цінних паперів підприємства є представники його кадрового апарату, зокрема керівні кадри. Основним і суттєвим недоліком вважаємо неможливість проведення результативного планування, організування, мотивування, контролювання і регулювання діяльності компаній, отже й ефективного управління підприємствами. Адже результативність робіт адміністративних апаратів й керівних кадрів контролюється безпосередньо ними самими, а не акціонерами підприємств. Це не дає достовірної і повної оцінки наявної ситуації з менеджменту діяльністю підприємств, веде до приховування інформації від інших учасників корпоративних відносин компаній, службових й фінансових зловживань з боку їх менеджменту;

3) своєрідність зародження і розвитку корпоративних конфліктів на підприємстві. Основним і суттєвим недоліком вважаємо нерозуміння суті й психології корпоративних конфліктів в підприємств та від якого походить відповідно наступна нерезультативність управління ними тощо.

Перелічені недоліки вітчизняної МУК для машинобудування держави є в основному результатом активної дії ряду загальних факторів національної системи корпоративного управління України. Серед них базовими вважаємо, наприклад, незастосування

корпоративної моделі господарювання у державі, організаційні помилки при проведенні корпоратизації, недостатність законодавчо-нормативного регламентування менеджменту діяльністю підприємств. Сюди ж відносимо й неповноцінність бази ринкового, адміністративного і економічного регулювання прав учасників корпоративних відносин компаній, недовіру індивідуальних представників суспільства держави до акціонерної форми власності у державі. Крім того, вкрай суб'єктивним моментом є факти незаконних втручань держави в управління акціонерними відносинами у підприємств, відсутність фахових керівних кадрів для них тощо.

ВИСНОВКИ

Таким чином, узагальнення результатів аналізу літературних джерел [1—15] і власні дослідження автора за проблемою суті, взаємозв'язку та значення принципів і системи управління корпораціями в машинобудуванні дають змогу зробити наступні висновки. СУК є результатом трансформації міжнародних і національних ПКУ. Іншими словами, наступних перетворень національних систем корпоративного управління до вимог різноманітних факторів внутрішньої еволюції країн, тенденцій соціально-економічного розвитку світу, глобалізації господарства світу тощо. Це — складовий елемент національної системи корпоративного управління будь-якої країни, що знаходить своє відображення у відповідних вітчизняних МУК. При цьому останні вважаємо безпосередньо тією величиною, яка підлягає зміні з боку учасників корпоративних відносин підприємств і в першу чергу, звичайно, їх фахових керівних кадрів. Тобто МУК розуміємо керованою системою, котра лише через управлінські рішення і тільки фахових керівників здатна задовольнити виробничо-соціальні інтереси підприємств та без винятку всіх учасників корпоративних відносин компаній.

Українська МУК в машинобудуванні держави є наслідком науково-практично непродуманого й необґрунтованого перейняття та адаптації здебільшого російської СУК до специфіки становлення, функціонування і розвитку промислової економіки незалежної країни. Відтак у певній мірі і національної системи корпоративного управління РФ з притаманними тільки для неї особливо складними природними й штучними проблемами. Як наслідок, останні знаходять подальший відгомін і розвиваються вже безпосередньо на національних теренах, а ефекти їх присутності ще більше ускладнюють й до того ж критичний стан справ у сфері забезпечення ефективної еволюції корпоративного управління підприємств, перетворює його у вкрай загрозливий. І ця загроза актуальна для всіх існуючих учасників корпоративних відносин підприємств. Адже через відсутність високо дієвої та ринково адекватної національної системи корпоративного управління України, що містила б суто інноваційні СУК і МУК, малоімовірно прийняти й реалізувати гнучкі управлінські рішення представників адміністративних апаратів підприємств. Це зводить нанівець результативність менеджменту діяльністю компаній, унеможливорює ефективне управління корпораціями в машинобудуванні держави. Тому за даних обставин особливого значення набуває усвідомлення та задоволення потреби у формуванні винятково вітчизняної МУК з специфічними тільки для неї характеристиками, що виключає

будь-яку імовірність її запозичення іншими країнами світу. На кінець, останній факт сприятиме створенню і розвитку відповідно належної СУК й, зрештою, ринково адекватної національної системи корпоративного управління України. При цьому стратегічно пріоритетним є питання квінтесенції корпоративного сектору у економічній системі ринково орієнтованої держави, наприклад України.

Література:

1. Андронов В. В. Корпоративное предпринимательство: менеджмент, финансы, государственное регулирование: [монография]. — М. : ЗАО "Издательство "Экономика", 2003. — 478 с.
2. Андронов В. В. Корпоративный менеджмент в современных экономических отношениях: [монография]. — М. : ЗАО "Издательство "Экономика", 2004. — 236 с.
3. Воронкова А. Е. Корпоративное управление: [підручник] / Воронкова А. Е., Козаченко Г. В. — К. : Лібра, 2004. — 368 с.
4. Гриньова В. М. Организационно-экономические основы формирования системы корпоративного управления в Украине: [монография] / Гриньова В. М., Попов О. С. — Х. : ХДЕУ, 2003. — 324 с.
5. Ділове планування розвитку корпоративного сектору економіки України: [монография] / Піцур Я. С., Горинь М. О., Сенишин О. С. — Львів : Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2008. — 288 с.
6. Корпоративное управление на предприятиях Украины: постприватизационный этап эволюции: [монография] / Мороз О. В., Карачина Н. П., Халімон Т. М. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. — 180 с.
7. Корпорации: управление та культура: [монография] / А. Е. Воронкова, М. М. Баб'як, Є. Н. Коренев, І. В. Матура. — Дрогобич: Вимір, 2006. — 376 с.
8. Менеджмент корпорации и корпоративное управление: [монография] / Асаул А. Н., Павлов В. И., Беськиерь Ф. И., Мышко О. А. — Санкт-Петербург: Гуманистика, 2006. — 328 с.
9. Момот Т. В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження: [монография]. В. — Х. : ХНАМГ, 2006.
10. Мороз О. В. Соціально-економічні аспекти ефективності корпоративного управління: [монография] / Мороз О. В., Карачина Н. П. — Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2005. — 176 с.
11. Павлов В. І. Корпоративное управление в акционерных товариствах: [монография] / Павлов В. И., Мышко О. А. — Луцьк: Надстир'я, 2006. — 180 с.
12. Принципи корпоративного управління України від 11.12.2003 р. : [електронний ресурс] // <http://zakon.nau.ua/doc/?code=vr571312-03>
13. Румянцев С. А. Украинская модель корпоративного управления: становления та розвиток. — К. : Знання, КОО, 2003. — 149 с.
14. Трансформація підприємств: економічна оцінка та побудова систем менеджменту: [монография] / Кузьмін О. Є., Мороз А. С., Подольчак Н. Ю., Шуляр Р. В. — Львів: Львівська політехніка, 2005. — 336 с.
15. Якутин Ю. В. Интегрированные корпоративные структуры: развитие и эффективность: [монография]. — М. : ЗАО "Издательский дом "Экономическая газета", 1999. — 350 с.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2009 р.